

جزوه شماره 2: حقوق زن و مرد در ازدواج، طلاق و مهریه

مقدمه

نهاد خانواده، سنگ بنای جامعه است و حقوق و تکالیف متقابل زن و مرد در این نهاد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در نظام حقوقی ایران، که برگرفته از فقه اسلامی است، برای هر یک از زوجین حقوق و وظایفی در نظر گرفته شده است. این جزوه به تفصیل به بررسی حقوق و تکالیف زن و مرد در سه حوزه کلیدی ازدواج، طلاق و مهریه می‌پردازد تا خوانندگان با ابعاد مختلف این روابط حقوقی آشنا شوند.

حقوق و تکالیف زوجین در ازدواج

ازدواج، پیوندی مقدس است که با خود حقوق و تکالیف متعددی را برای زن و مرد به همراه می‌آورد. این حقوق و تکالیف، با هدف حفظ کیان خانواده و ایجاد تعادل در روابط زوجین تدوین شده‌اند.

حقوق و تکالیف مرد

- ریاست خانواده:** طبق ماده 1105 قانون مدنی، ریاست خانواده با شوهر است. این ریاست به معنای مدیریت و تدبیر امور خانواده است و نباید به معنای استبداد و نادیده گرفتن حقوق زن باشد. مرد باید در اعمال این حق، مصالح خانواده و حقوق همسر خود را رعایت کند.
- پرداخت نفقه:** مهم‌ترین تکلیف مالی مرد، پرداخت نفقه به همسر است. نفقه شامل تأمین مسکن، پوشاک، غذا، اثاث منزل و هزینه‌های درمانی می‌شود. این تکلیف مشروط به تمکین زن است.
- حسن معاشرت:** مرد مکلف به حسن معاشرت با همسر خود و رعایت حقوق متقابل است.
- حق طلاق:** حق طلاق اصالتاً با مرد است، اما این حق می‌تواند با شروط ضمن عقد یا وکالت در طلاق به زن نیز منتقل شود.

حقوق و تکالیف زن

- حق نفقه:** زن در صورت تمکین از شوهر، حق دریافت نفقه را دارد. این حق از حقوق مالی مهم زن است که مرد مکلف به پرداخت آن است.
- حق مهریه:** مهریه، مالی است که به محض وقوع عقد نکاح، زن مالک آن می‌شود و می‌تواند هر زمان که بخواهد آن را مطالبه کند.
- تمکین:** زن مکلف به تمکین عام (زندگی در منزل مشترک و انجام وظایف زناشویی) و تمکین خاص (برقراری رابطه زناشویی) از شوهر است. عدم تمکین بدون دلیل موجه، موجب محرومیت از نفقه می‌شود.
- حسن معاشرت:** زن نیز مکلف به حسن معاشرت با شوهر خود و رعایت حقوق متقابل است.
- حق تعیین مسکن:** در برخی موارد، زن می‌تواند با اثبات عسر و حرج یا شروط ضمن عقد، حق تعیین مسکن را داشته باشد.

مهریه

مهریه، یکی از مهم‌ترین حقوق مالی زن در عقد نکاح است که به محض جاری شدن صیغه عقد، زن مالک آن می‌شود. مهریه می‌تواند عندالمطالبه یا عندالاستطاعه باشد.

انواع مهریه

1. **مهرالمسمی**: مهریه‌ای است که مقدار آن در عقد نکاح تعیین و توافق شده است.
2. **مهرالمثل**: در صورتی که مهریه در عقد تعیین نشده باشد یا تعیین آن باطل باشد و نزدیکی واقع شده باشد، مهریه‌ای متناسب با شأن و وضعیت زن تعیین می‌شود.
3. **مهرالمتع**: در صورتی که مهریه در عقد تعیین نشده باشد و نزدیکی واقع نشده باشد، مرد باید مالی را به عنوان مهرالمتع به زن بپردازد.

مطالبه مهریه

زن می‌تواند هر زمان که بخواهد، مهریه خود را از مرد مطالبه کند. این مطالبه می‌تواند از طریق دادگاه یا اداره ثبت اسناد و املاک صورت گیرد. در صورت عدم پرداخت مهریه، زن می‌تواند اموال مرد را توقیف کند یا درخواست جلب او را داشته باشد.

طلاق

طلاق، به معنای انحلال عقد نکاح دائم است و دارای آثار حقوقی و اجتماعی فراوانی است. در قانون ایران، طلاق اصالتاً حق مرد است، اما زن نیز در شرایط خاصی می‌تواند درخواست طلاق دهد.

طلاق از سوی مرد

مرد می‌تواند هر زمان که بخواهد با رعایت شرایط قانونی و پرداخت حقوق مالی زن (مهریه، نفقه، اجرت‌المثل و ...) همسر خود را طلاق دهد. البته دادگاه تلاش می‌کند تا بین زوجین صلح و سازش برقرار کند.

طلاق از سوی زن

زن در موارد زیر می‌تواند از دادگاه درخواست طلاق کند:

1. **شروط ضمن عقد**: اگر زن در عقد نکاح، شروطی را ضمن عقد گنجانده باشد (مانند وکالت در طلاق در صورت عدم پرداخت نفقه یا سوء معاشرت مرد)، می‌تواند با استناد به آن شروط، درخواست طلاق کند.
2. **عسر و حرج**: اگر ادامه زندگی مشترک برای زن با مشقت و سختی غیرقابل تحمل همراه باشد (مانند اعتیاد مرد، ترک زندگی مشترک، سوء رفتار شدید)، زن می‌تواند با اثبات عسر و حرج، درخواست طلاق کند.
3. **عدم پرداخت نفقه**: در صورت عدم پرداخت نفقه توسط مرد و عدم امکان الزام او به پرداخت، زن می‌تواند درخواست طلاق کند.
4. **غیبت شوهر**: اگر شوهر چهار سال تمام غایب مفقودالثر باشد، زن می‌تواند درخواست طلاق کند.

طلاق توافقی

در این نوع طلاق، زن و مرد با توافق یکدیگر و با تعیین تکلیف حقوق مالی زن (مهریه، نفقه، حضانت فرزندان و ...) از یکدیگر جدا می‌شوند. این نوع طلاق معمولاً سریع‌تر از سایر انواع طلاق انجام می‌شود.

نتیجه‌گیری

حقوق و تکالیف زن و مرد در ازدواج، طلاق و مهریه، از ارکان اصلی حقوق خانواده در ایران است. آشنایی با این حقوق و تکالیف، نه تنها به حفظ حقوق فردی کمک می‌کند، بلکه به استحکام بنیان خانواده و کاهش اختلافات نیز منجر می‌شود. این جزوه تلاش کرد تا با زبانی ساده و کاربردی، مهم‌ترین جنبه‌های این سه حوزه را تبیین کند.